

Valtuustoaloite / Selvitys yksityisistä teistä

Kaupunginvaltuusto 17.02.2025 § 11
53/00.01.06/2025

Valtuutettu Timonen esitti seuraavan valtuustoaloitteen:

” Ehdotamme, että Kokkolan kaupunki laatii uuden selvityksen Kokkolan kaupungin alueella sijaitsevista yksityisistä teistä ja antaa valtuustolle uuden yksityisteiden tienpitoa koskevan esityksen seuraavasti:

Kokkolan kaupunki

- laatii selvityksen siitä, mitkä kaupungin alueella olevat tiet ovat kaupungin mukaan yksityisteitä, mihin yksittäisen tien määrittely yksityistieksi perustuu sekä selvityksessään toteaa myös alueen kaavoitustilanteen,
- laatii selvityksen niin, että edellisessä kohdassa mainitut tiet ja niiden pituudet selvästi ilmenevät selvityksestä (yksityiskohtaisemmin kuin vain karttakopiolle merkittyinä)
- selvityksessä nimeää ja tarkastelee asemakaava-alueella tai asemakaava-alueiden välissä sijaitsevat läpikulkuväylinä toimivat yksityistiet ja muut sellaisina väylinä toimivat yksityistiet ja selvityksessään tarkastelee erityisesti niitä,
- selvityksessä arvioi läpikulkuliikenteen määrän edellisessä kohdassa mainituilla teillä sekä tämän liikennemäärään osuuden tien kokonaisliikenteestä,
- selvityksessä arvioi vuotuiset kilometrikohtaiset tienpitokustannukset tiepäällysteen mukaan eriteltynä (sora- tai kestopäällystetty tie), kaupungin myöntämien tieavustusten määrittelemiseksi riittävälle tasolle,
- Suomen Kuntaliitolta tiedustelee, onko kaupungilla tasapuolisen kohtelun periaate huomioon ottaen mahdollisuus itse kokonaisuudessaan vastata kaupungin alueella sijaitsevista sellaisten yksityisteiden tienpidosta, joilla liikenne on pääosin muiden kuin tien varrella asuvien aiheuttamaa, edellyttäen, että kaupunki avustaa muiden kaupungin alueella sijaitsevien yksityisteiden tienpitoa riittävin avustuksin,
- selvityksessä käsittelee muita kaupungin yksityisteiden liikennettä koskevia merkittäviä kysymyksiä,
- Selvityksen perusteella antaa kaupunginvaltuustolle Kokkolan kaupungissa sijaitsevien yksityisteiden tienpitoa koskevan päätösesityksen.

Perustelut:

Kokkolan kaupunginvaltuusto päätti 19.09.2022 § 82 lopettaa kaikkien Kokkolan kaupungin alueella sijaitsevien yksityisteiden kunnossapidon. Itse asiassa kunnossapidon lakkaamisesta oli

useampien yksityisteiden kohdalla päätetty jo 4.9.2017 § 446. Tämän aiemman päätöksen mukaan kunnossapito tosin jatkui joidenkin päätöksessä mainittujen teiden kohdalla, mutta päättyi siis näidenkin osalta 19.09.2022 § 82 tehdyn päätöksen nojalla. Päätöksen pohjana oli Kokkolan kaupunkirakennelautakunnan päätös 19.1.2022 § 14.

Kaupunginvaltuuston päätösten seuraukset

Kaupunginvaltuuston päätösten seurauksena on ollut, että osa kuntalaisista maksaa siitä, että toiset käyttävät heidän ylläpitämäänsä tietä. Kaupungin yksityisteiksi luokittelemat tiet ovat merkittävässä määrin muiden kuin tien varsilla asuvien käytössä. Vaikka yksityistielain mukaan kaikkien yksityistietä säännöllisesti käyttävien tulisi yksityistielain mukaan osallistua tienpitoon, tienpitokustannukset lankeavat käytännössä vain tien varrella asuvien maksettaviksi. Heillä ei ole mahdollisuuksia selvittää sitä, ketkä kaikki ajavat tietä pitkin, jotta tienkäyttäjiltä voitaisiin vaatia maksua. Tietosuojalaki kieltää yksityisiä henkilöitä tai tiekuntia luvatta keräämästä henkilötietoja tällaista tarkoitusta varten. Näin ollen ei ole esimerkiksi sallittua kerätä autojen rekisteritunnuksia autojen omistajien luettelointia varten.

Erityisen kohtuuttomia ovat tilanteet, joissa tien varrella on vain pari taloutta, mutta läpikulkuliikenne tiellä on vilkas. On teitä, jotka ovat melkein yksinomaan läpikulkuliikenteen käytössä. On myös tavallista, että yksityistieksi luokiteltu tie toimii laajojenkin asemakaava-alueiden yhdysliikenneväylänä tai asemakaava-alueelta keskustaan johtavana väylänä.

Yksityisteiden varsilla asuvat joutuvat siis maksamaan siitä, että muut käyttävät heidän ylläpitämäänsä tietä ilmaiseksi. Kaupungin myöntämä avustus kattaa vain osan kustannuksista. Loppuosa jää tien varrella asuvien maksettaviksi, toisten ajaessa ilmaiseksi heidän tiellään. On jopa sellaisia vilkkaasti liikennöityjä 700 metriä lyhyempiä teitä, jotka kaupunginrakennelautakunnan asettaman rajan mukaan eivät saa lainkaan avustusta. Näissä tapauksissa päätösten kohtuuttomat seuraukset ovat ilmeisiä, kun näiden teiden varrella asuvien tulisi yksin pitää kunnossa tietä, joka mahdollisesti jopa 90-prosenttisesti on muiden käytössä ja jolle kaupunki on saattanut sijoittaa linja-autoliikennettäkin.

Kokkolan kaupunginvaltuusto päätti 19.09.2022 § 82 että ”vuotuisessa talousarviossa ja -suunnitelmassa varataan riittävä määräraha yksityisille tiekunnille teiden kunnossapitoon ja peruskorjauksiin.” Näin ei ole tapahtunut. Kaupunkirakennelautakunnan myöntämät avustukset ovat täysin riittämättömiä.

Kaupunginvaltuuston päätösten kohteena olevat tiet

Suuri osa niistä teistä, joihin päätös kohdistui, olivat 50-60 vuoden ajan olleet kunnan hallinnoimia teitä. Tiet olivat pitkin vuosia integroituneet osaksi kaupunkikeskustaa ympäröivää, yleisen

rajoittamattoman liikenteen tieverkostoa. Kaupunki oli myös asemakaavoituksessaan käyttänyt hyväksi näitä teitä, eikä ollut rakentanut niitä korvaavia väyliä. Näin ollen monen tien käyttäjäkunta koostui suurelta osin tai peräti pääosin muista kuin tien varrella asuvista kuntalaisista. Päätösvalmistelussa puuttuivat kuitenkin kaikki nämä tiedot teiden käytöstä ja liikenteellisestä merkityksestä osana kehäalueen liikennejärjestelyjä. Teiden pitkä historia yleisinä liikenneväylinä jätettiin esittelyssä huomiotta ja katsottiin vain sitä, oliko tie jäänyt roikkumaan johonkin tarkistamattomaan vanhaan yksityistieluetteloon tai sijaitsiko se asemakaava-alueen ulkopuolella. Ei kiinnitetty mitään huomiota esimerkiksi siihen, että tällainen tie saattoi olla asemakaava-alueita yhdistävä tie tai tärkeä keskustaan vievä kulkuväylä, eikä siihenkään, että kaupunki tai sitä edeltävä kunta oli vuosikymmeniä kohdellut tietä omana tienään.

Puutteellinen päätöspohja

Kun asiasta päätettiin vuosina 2017 ja 2022, valtuustolle ei esitetty muuta Kokkolan kaupungin alueella sijaitsevia yksityisteitä koskevaa selvitystä kuin kartta, johon yksityistiet oli piirretty sellaisina kuin esittelijä oli ne käsittänyt. Valtuuston pöytäkirjasta ei ilmene, millä perusteella nämä tiet oli luokiteltu yksityisteiksi. Esittelytekstistä ei myöskään ilmennyt teiden pituuksia, liikennemääriä eikä yksittäisten teiden varsilla asuvien talouksien lukumääriä tai teiden merkitystä yhdysliikenteen kannalta. Tiealueiden tai niitä ympäröivien alueiden kaavoitustilanne ei sekään ilmennyt esittelystä.

Viittaukset yksityistielakiin, kilpailulakiin ja yhdenvertaisuuslakiin

Erityisen merkityksellistä asiassa on, että valmistelussa esitettiin, että kolme eri lakia olisivat vaatineet Kokkolan kaupungin aiempien tienpitopäätösten muuttamista. Tilanteessa, jossa kaupunginvaltuustolle esitetään, että jokin laki edellyttää tietynsisältöistä päätöstä, valtuutettu mieltää helposti asian niin, että hänellä ei ole asiassa harkintavaltaa, vaan on velvoitettu toimimaan esittelyssä esitetyllä tavalla ja hyväksymään päätösehdotuksen. Näin ollen on tarpeen tarkastella esittelyssä kaupunkirakennelautakunnalle 19.1.2022 § 14 ja kaupunginvaltuustolle 19.9.2022 § 83 esitettyjä lain vaatimuksia koskevia ilmaisuja.

Kaupunkirakennelautakunta on perustellut uuden päätöksen tarpeellisuutta seuraavalla tavalla: "Vaikka kaupunginvaltuuston 25.9.2017 tekemä päätös onkin nyt lainvoimainen, niin yksityistielain uudistumisen 1.1.2019, kilpailuneutraaliteettilain ja yhdenvertaisuuslain johdosta yksityisteiden hoitosopimus- ja avustuskäytäntöjen tarkastelua Kokkolan kaupungissa tulee jatkaa."

Aloitetaan yksityistielaista. Nopea vastaus löytyy Kuntaliiton julkaisemasta oppimateriaalista: "Vanhan lain aikaisia päätöksiä, jotka ovat voimassa toistaiseksi, ei tarvitse muuttaa."

Yksityistielain 84 §:stä selviää myös, että kunta lain estämättä voi avustaa yksityisteiden tienpitoa, mutta myös kokonaan tai osaksi ottaa tienpidon kunnan suoritettavaksi. Kunnalla on tässä suhteessa itsehallintonsa nojalla harkintavalta. Tästä seuraa, että kunnan toimivaltaan kuuluu päättää huolehtia joidenkin yksityisteiden tienpidosta kokonaisuudessaan, samalla kuin kunta voi avustaa toisia yksityisteitä. Yksityistielain 84 §:n mukaan ”kunta päättää sen varoista yksityistien tienpitoon myönnettävistä avustuksista, avustuksen ehdoista ja käytön valvonnasta samoin kuin tien tekemisen tai kunnossapidon ottamisesta kokonaan tai osaksi kunnan suoritettavaksi.” Samasta pykälästä ilmenee, että tiekunnan perustaminen on välttämätöntä vain siinä tapauksessa, että tiekunta haluaa hakea avustusta kunnalta.

Kunnan harkintavalta ilmenee myös kuntalain 7 §:stä, jossa säädetään: ”Kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa tehtävät ja järjestää sille laissa erikseen säädetyt tehtävät.”

Kun asia vuonna 2022 esiteltiin kaupunginvaltuustolle, esittelyssä annetaan ymmärtää, että yksityistielaki, kilpailulainsäädäntö ja yhdenvertaisuuslaki rajoittaisivat kunnan päätösvaltaa ja oikeutta itse huolehtia yksityisteiden tienpidosta. Kun sen päätteeksi esitetään, että ”rahalliseen avustamiseen perustuva malli on lainmukainen tapa avustaa tiekuntia, jotka toimivat lainmukaisesti ja täyttävät kaupungin asettamat muutkin vaatimukset” tämä esitystapa on asiayhteydessä, jossa kaupungin oma tekeminen ja avustaminen esitetään vastakkain, omiaan antamaan kuvan, että vain rahallinen avustaminen olisi kunnalle sallittu tapa huolehtia yksityisteistä. Kuten edellä ilmenee, näin ei ole. Yksityistielain voimaantulo ei ole velvoittanut Kokkolan kaupunkia tekemään uusia yksityisteiden tienpitoa koskevia päätöksiä.

Esittelyssä todetaan myös, että jos kunta huolehtii yksityisteiden ympärivuotisesta ylläpidosta, se rikkoo ”tällä menettelyllä” lakia. Asiayhteydestä ilmenee, että ”lailla” tässä tarkoitetaan kilpailulainsäädäntöä. Kuntalain 126 §:n mukaan kunta saa kuitenkin tässäkin suhteessa hoitaa itsehallinnon nojalla yksityisteitäkin, koska sanotussa pykälässä säädetään: ”Kunta ei hoida tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla ainakaan, jos 1) kunta tuottaa lain perusteella omana toimintanaan palveluja kunnan asiakkaille...”. Kaupunki ei siis riko kilpailulainsäädäntöä ottamalla hoitaakseen yksityisteiden tienpidon kunnassa.

Esittelyssä päätöksiä perusteltiin myös yhdenvertaisuuslailla ja kuntalaisten välisellä tasa-arvolla. Tasa-arvo ei kuitenkaan ole toteutunut valtuuston päätöksellä. Kaikki kuntalaiset tarvitsevat tieyhteyden kunnan alueella. Tässäkin suhteessa kaikkia kuntalaisia tulisi käsitellä tasapuolisesti. Näin ollen tarkasteluryhmänä tulisi olla kaikki kuntalaiset. Tarkastelusta ilmenee, että osa kuntalaisista saa tieyhteytensä maksetuksi kunnan varoilla, kun toinen, samaa kiinteistövero maksava pienempi osa saa omin varoin kustantaa tieyhteyksiä, jotka ovat kaikkien kuntalaisten käytössä. Verovaroin kustannetaan siis kokonaan joidenkin, mutta ei kaikkien kuntalaisten tiepalvelut.

Valtuustolle suunnatussa esittelyssä tasa-arvon määrittely myös muuttui pitkin matkaa. Ensin todettiin, että yhdenvertaisuuden tulee toteutua ”kaikkien kuntalaisten kannalta”. Esittelyn loppuosassa tarkasteluryhmä kuitenkin yhtäkkiä vaihtui, kun todettiin, että ”kaupungin tulee, saadakseen yksityisteiden varressa asuvat kuntalaiset yhdenvertaisiksi keskenään, luopua kaikkien yksityisteiden kesäkunnossapidosta.” Näin ollen esittelyssä ei edellytetty tasa-arvoa kaikkien kuntalaisten kesken.

Mikä siis on tasapuolista kohtelua? Se on sitä, että keskenään samanlaisia tapauksia kohdellaan samoin ja keskenään erilaisia tapauksia kohdellaan eri lailla.

Yhdenvertaisuuslain 9 pykälän mukaan ”sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.” Näin ollen myös yksityisteiden keskenään erilainen kohtelu on sallittua.

Kaupunginvaltuuston yksityisteitä koskevassa vuoden 2022 päätöksessä on siis esitetty tai ainakin annettu ymmärtää, että lainsäädäntö estäisi kuntaa tekemästä muun sisältöistä kuin esittelyssä esitettyä päätöstä. Kun tällaisia esteitä ei ole, asia on otettava uuden ja perusteellisemmän selvittelyn ja uusien päätösten kohteeksi. Lisäksi on tarpeen selvittää, minkä määräisiä tieavustusten tulisi olla ollakseen riittäviä kaupunginvaltuuston 19.9.2022 tekemän päätöksen mukaisella tavalla.

Me allekirjoittaneet pyydämme siksi, että Kokkolan kaupunki ryhtyy edellä esitettyihin toimiin ja että asia tuodaan valtuuston ratkaistavaksi.”

Liite A Allekirjoitettu valtuustoaloite

Päätös

Kaupunginvaltuusto päätti merkitä aloitteen pöytäkirjaansa ja saattaa sen kaupunginhallituksen käsittelyyn.